

**Y-SÄÄTIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI
TOIMEENTULOTUESTA ANNETUN LAIN 7 A §:N MUUTTAMISESTA
EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE**

**Asia: HE 58/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi
toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta**

**Viite: Sosiaali- ja terveystoimikunta keskiviikko 15.11.2023 klo 09.15 /
HE 58/2023 vp / Lausuntopyyntö**

Y-Säätiö sr kiittää pyynnöstä lausua sosiaali- ja terveystoimikunnalle
luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laista toimeentulotuesta
annetun lain 7 a §:n muuttamisesta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Lausunnonantajasta

Y-Säätiö-konserni on suurin valtakunnallisesti toimiva yleishyödyllinen,
sitoutumaton ja voittoa tavoittelematon vuokranantaja Suomessa, lisäksi Y-
Säätiö on asunnottomuustyön kehittäjä ja asiantuntija. Y-Säätiö on perustettu
1985 ja se edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta tarjoamalla
kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja omakustannusperusteisesti. Y-Säätiöllä on
lähes 19 000 asuntoa 58 paikkakunnalla. Asuntokantamme koostuu M2-
Kotien 11 464 vuokra-asunnosta ja erityisryhmille tarkoitetuista 7 508 Y-
Kodeista. Asukkaidemme sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi ovat
toimintamme keskiössä. Toteutamme kehittämishankkeita ja teemme
tutkimusta, tarjoamme asukkaillemme työmahdollisuuksia, sekä olemme
kansallisesti ja kansainvälisesti Asunto ensin -työtä kehittävä toimija. Meillä
työskentelee yli 200 asumisen ammattilaista.

Lausunto

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia
siten, että hakijan asumismenojen ylittäessä tarpeellisen suuruisena
pidettävän määrän hakija ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa laissa
säädettyssä kolmen kuukauden määräajassa. Tarpeellisen suuruisena
pidetyistä asumismenoista säädettäisiin tarkemmin asetuksessa. Hakijaa ei
ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin
täysimääräisinä, jos hakijalla olisi lain mukainen perusteltu syy jatkaa
asumista nykyisessä asunnossaan.

Y-Säätiö

Pitkäsillanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi

Y-Säätiö huomauttaa, että *Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry:n* vuosina 2019 ja 2021 omille jäsenyhteisöissään tekemästä selvityksestä ilmenee, että kohtuuhintaisissa, valtion tukemissa ARA-vuokra-asunnoissa asuvista 15 prosenttia saa toimeentulotukea, puolet vuokra-asukkaista saa asumiseensa jotakin tukea, yleensä yleistä asumistukea. Siten asumistukien merkitys pienituloisten asumisen turvaamisessa on merkittävä.

Y-Säätiö pitää esityksen vaikutuksia haitallisina sen piiriin tulevien kohderyhmien ja koko yhteiskunnan kannalta. Y-Säätiö näkee riskeinä häättöjen ja segregaaation lisääntymisen. Muutoksesta seuraisi tarpeettomia muuttoja ja muuttokustannuksia kokonaishyödyn ollessa taloudellisesti marginaalinen, samalla kun julkishallinnon kustannukset voivat kasvaa. Y-Säätiö toteaa, että vaikutusarvioinnissa olisi pitänyt huomioida yhdessä toimeentulotukilakia sekä yleistä asumistukea ja työttömyysturvaa koskevien lakien muutosesityksistä johtuvat vaikutukset. Asumistuen saamisen ehtoja muutetaan siten, että tukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristetään, tukiprosenttia lasketaan ja ansiotulovähennyksestä luovutaan. Lisäksi kuntaryhmitystä muutetaan niin, että Helsinki sijoittuisi jatkossa samaan kuntaryhmään, kuin muut nykyiseen kuntaryhmään 2 kuuluvat kunnat. Tällöin Helsingissä asuvien hyväksyttävät asumismenot laskisivat. Kokonaisuus lisää painetta toimeentulotuen tarpeisiin, sillä ihmisten arjen menoihin käytettävissä olevat tulot konkreettisesti pienenevät. Y-Säätiö huomauttaa, että toimeentulotuki on viimesijaista tukea, ja siksi lainsäädännössä tulee olla riittävästi harkintavaltaa, jotta henkilötasolla vältytään kohtuuttomilta tilanteilta.

Y-Säätiö kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut 15.2.2023 julkistetussa ratkaisussaan Suomen sosiaaliturvan tason olevan liian alhainen. Vuonna 2018 komitealle tehty kantelu koski useita sosiaaliturvaetuuksia ja toimeentulotuen rahamääräistä vähimmäistasoa. Moitteita perusturvan riittämättömästä tasosta on tullut Suomelle toistuvasti. Suomelle on tärkeää toteuttaa uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan velvoitteita. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on tiedottanut 15.2.2023 (Tiedote 18/2023) asiasta ja ilmoittanut, että Suomi ottaa komitean ratkaisun huomioon sosiaaliturvan kehittämisessä. Y-Säätiö painottaa, että nyt esitetyt muutokset eivät tue sosiaaliturvan kehittämistä ja ovat päinvastaisesti sen merkittäviä heikennyksiä.

Y-Säätiö

Pitäksillanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi

Y-Säätiö painottaa, että isoimmissa kaupungeissa vaihtoehtoja kohtuuhintatason vuokra-asuntoihin on vain vähän. Vuokra-asunnon saaminen normeihin soveltuvalla vuokralla on monelle haaste, sillä vaihtoehtoja ei ole tai niitä on hyvin vähän ja asunnontarvitsijoita on paljon suhteessa asuntojen määrään. Muuttovelvoite tarkoittaa sekä välittömiä muuttokustannuksia että uudelle vuokranantajalle maksettavaa vuokravakuutta, joita useimmiten vähävaraiset henkilöt eivät kykene maksamaan. Kustannukset lisäävät toimeentulotuen tarvetta ja mahdollisesti velkaannuttavat kohtuuttomasti pienituloista henkilöä.

Y-Säätiö esittää, että pykälässä esitettävä erityisiä perusteita koskeva kohta *5) hakijan asuminen hyvinvointialueen järjestämässä asumispalveluun liittyvässä asunnossa*; muutettaisiin muotoon *5) hakijan asuminen hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin tai Ahvenanmaan järjestämässä asumispalveluun liittyvässä asunnossa*; tai vaihtoehtoisesti laissa sanottaisiin, että se, minkä sanotaan koskevan hyvinvointialuetta, koskee myös Helsingin kaupunkia ja Ahvenanmaata.

Ihmisiin kohdistuvat ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Y-Säätiö toteaa esityksen heikentävän jo valmiiksi heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten asumis- ja elämäntilannetta. Toimeentulotukea saavat henkilöt ovat haavoittuvassa yhteiskunnallisessa asemassa, eikä heillä ei ole taloudessaan juuri joustonvaraa. Lakiesitys heikentää näiden ihmisten toimeentuloa ja asumista. Muutokset kohdistuisivat kolmeen ryhmään, joilla on jo aiemman käytännön mukaisesti tunnistettu vaikeuksia: henkilöt, joilla on haasteita löytää ja saada edullisempi asunto kolmen kuukauden aikana; henkilöt, joilla on luottotietomerkintä ja elämänhallinnan haasteita ja siksi eivät saa edullisempaa asuntoa; ja henkilöt, joilla asumismenot ylittävät asumisnormin vain vähäisesti.

Asunnottomuuden ehkäisyn näkökulmasta esitys on huolestuttava. Esityksen ajateltuihin kohderyhmiin, eli kotitaloudet, jotka eivät ole löytäneet uutta asuntoa kolmen kuukauden sisällä, ja henkilöt, joilla on luottotietoja ja elämänhallinnan haasteita, sisältyy asunnottomuuden lisääntymisen riski. Mikäli toimeentulotukea ei määrääjän jälkeen myönnetä, eikä henkilöllä ole todellista mahdollisuutta muuttaa edullisempaan asuntoon, kasvaa vuokravelkariski. Se puolestaan on riski asumisen päättymiseen hädään.

Positiivisena voidaan pitää sitä, että lapsiperheiden asema pyritään huomioimaan muutoksessa. Esityksessä ymmärretään muuton mahdolliset

Y-Säätiö

Pitäksillanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi

negatiiviset vaikutukset lapsiin ja nyt lausuttavana olevassa esityksessä lapsen etu huomioidaan, mikä on parannus aiempaan eli ainoastaan erityistarpeiden huomioon ottamiseen.

Y-Säätiö huomauttaa, että kolmen kuukauden määräaika uuden asunnon etsimiseen on hyvin lyhyt, eikä sille anneta esityksessä perusteita. Koska esityksessä lisäksi tiedostetaan asunnon etsimisen ja löytämisen vaikeus, lyhyttä määräaika ei voi hyväksyä lakimuutoksen ajateltujen kohderyhmien kannalta. Y-Säätiö kiinnittää huomiota pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmakirjaukseen ARA-tuotannon supistamisesta. Pienituloisia ja heikossa asemassa olevia asunnonhakijoita on lainmuutoksen seurauksena entistä enemmän ja haettavana olevia asuntoja vähemmän. Tämä lisää pulaa kohtuuhintaisista asunnoista, jolloin vuokrataso saattaa nousta erityisesti markkinaehtoisissa vuokra-asunnoissa. Y-Säätiö katsoo, että tosiasiallinen mahdollisuus vaihtaa edulliseen vuokra-asuntoon on hyvin heikko.

Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamassa *Segra*-tutkimushankkeessa, jossa Y-Säätiö on yhtenä toteuttajana, on tarkasteltu haavoittuvien väestöryhmien asumispolkuja ja tuen tarpeita suomalaisissa kasvukeskuksissa. Tulokset tukevat näkemystä liian lyhyestä määräajasta (Perälä ym. 2023; Niemi ym. 2023; Mäki ym. 2023). Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että nopeasti ja pakon edessä toteutettu muutto heikentää asumisolaja, kun ihmisen on luovuttava lyhyessä ajassa kodistaan ja löydettävä nopeasti majoittumismahdollisuus (Elliot-Cooper ym. 2020; Desmond & Schollenberger 2015).

Segra-tutkimushankkeen tuloksissa näkyy asumisen pysyvyyden merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Erityisesti vastoin tahtoa tapahtuvaan itselle vieraalle alueelle muuttamiseen ja siihen liittyvään asumisen epävarmuuteen liittyi monia erilaisia negatiivisia psykososiaalisia vaikutuksia, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntymistä, unettomuutta ja muita stressioireita ja yksinäisyyden ja vieraantumisen tunteita (Perälä ym. 2023). Vastaavia tuloksia on saatu aikaisemmista kansainvälisistä katsauksista: mitä hajanaisempi ja turvattomampi ihmisen asumispolku on, sitä todennäköisempiä ovat erilaiset negatiiviset seuraukset, varsinkin jos ihminen elää haavoittuvassa yhteiskunnallisessa asemassa (Causa & Pilchemann 2020).

Y-Säätiö huomauttaa segregaaation vaarasta seurauksena siitä, että pienituloiset ihmiset joutuvat pakon edessä siirtymään nykyisiltä

Y-Säätiö

Pitäksällanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi

asuinalueiltaan samoihin keskittymiin. Tätä ei voi pitää toivottava yhteiskunnallisena kehityskulkuna, sillä vuosien tuloksellisella asuntopolitiikalla on torjuttu segregatiota. Esimerkiksi Ruotsissa segregatio on lisääntynyt suurissa kaupungissa 1990-luvulta lähtien. Taustalla on katsottu olevan asuntopolitiikassa tehdyt virheet, jotka ovat heikentäneet etenkin pienituloisten asukkaiden asemaa asuntomarkkinoilla (Baeten ym. 2015; Tunström & Wang 2020).

Hyväksyttävien asumismenojen normittamisen arvellaan esityksessä lisäävän tarvetta asumisneuvonnalle niin kuntien asumisneuvonnassa kuin hyvinvointialueiden sosiaalityössä. Y-Säätiö huomauttaa, että asumisneuvonnan saatavuus kunnissa ei ole kattavaa, sillä asumisneuvonnan tukea koskeva laki on voimassa määräajan, jonka aikana kunnat ja kuntayhtymät voivat toteuttaa asumisneuvontaa valitsemallaan tavalla. Velvoitetta asumisneuvonnan järjestämiseen ei ole.

Häätöjen määrän lisääntyminen on riski pitkäaikaisasunnottomuuden kasvulle. Heikoimmassa asemassa olevat velkaantuneet ihmiset tarvitsevat entistä enemmän ruoka-apua, sekä järjestöjen ja diakoniatyön apua. Y-Säätiö näkee esitetyn kehityskulun suurena uhkana pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen tavoitteen kannalta. Y-Säätiö painottaa, että Suomessa on jo vuosikymmeniä saatu edistettyä ihmisten asumisololoja ja vähennetty asunnottomuutta muun muassa tilaispäisratkaisuja purkamalla ja turvaamalla pysyvää asumista. Seurauksena voi olla, etteivät ihmiset saavuta niitä palveluja, joita tarvitsevat. Y-Säätiö painottaa, että suomalaisessa asunnottomuutta ennaltaehkäisevässä ja kokonaisvaltaisessa Asunto ensin -politiikassa on korostettu julkisen vallan roolia asumisen edistämisessä ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä. Tuloksena on saatu pitkäkestoisesti kustannustehokkaita vaikutuksia tarjoamalla pysyviä asumisratkaisuja ja tarpeenmukaista tukea.

Lopuksi

Suomi on pitkäaikaisella politiikalla pystynyt jo vuosia ainoana EU-maana vähentämään asunnottomuutta Tanskan lisäksi. Tämä on vaatinut poliittista tahtoa tuottaa kohtuuhintaisia asuntoja, mutta myös tahtoa huomioida laajasti toimia, kuten sosiaaliturvaa, jotka tukevat erityisen haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Vastuullisilla poliittisilla valinnoilla on pystytty ja edelleen pystytään ehkäisemään ihmisten syrjäytymistä, jossa asunnottomuustyö ja perusteltu valtion tukema asuntotuotanto ovat onnistumisen kulmakiviä.

Y-Säätiö

Pitäksillanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi

Y-Säätiö toteaa, että toimeentulotuen suunnitellut heikennykset todennäköisesti kohdentuvat mitä suurimmassa määrin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin ja lisäävät velkaantumista, asunnottomuutta ja ihmisten syrjäytymistä.

Helsingissä 14.11.2023

Y-Säätiö sr

Teija Ojankoski

Toimitusjohtaja

Y-Säätiö

Pitkänsillanranta 3 A
00530 Helsinki
Y-tunnus 0623680-7
ysaatio.fi